

ВЧЕНИЙ, ПЕДАГОГ, ГРОМАДСЬКО-КУЛЬТУРНИЙ ДІЯЧ До 70-річчя від дня народження Миколи Мушинки

Микола ЗИМОМРЯ

Микола Мушинка народився 20 лютого 1936 року в етнічно українському селі Курів, що на Пряшівщині, в селянській родині Зузання Томчик (1907–1988) та Івана Мушинки (1903–1987). Їм, батькам, було цікаво спостерігати за допитливим сином, який ніколи не відвідував школи, а завжди вчився, не просто відвідував заняття, а жив ними.

Словом, початкову освіту здобув у рідному селі, середню — у Пряшеві, вищу — у Празі. І завжди за головний предмет мав Пушкінову мову, хоч, за власним зізнанням, “вже в останніх, класах гімназії... під значним впливом творів Шевченка почав сумніватися у своїй російській національності. Хто знає, либонь тут започаткувалася барокова трапедія його життя, коли процес навчання спричиняв добрі посіви й рясні плоди на різних теренах творчих устремлінь, духовних змагань в одній особі. Вивчав, скажімо, російську мову, а спеціалізувався — в українській фольклористиці, зацікавлення якою гаряче підтримали Іван Панькевич та Орест Зілинський. Невдовзі вона стала визначальним сенсом його дослідницьких пошуків, бо ж українська народна словесність заповонила цілком, без перебільшення, життя вченого.

Від того далекого 1960 року, коли Микола Мушинка ступив до праці у стінах університету ім. П. Шафарика, й до сьогодні саме фольклористика має найбільш потужну кількість ґрунтовних студій з-під пера нашого пряшівського друга. З кількох сотень праць на особливу увагу заслуговують такі видання як “Науковий збірник Музею української культури” (Пряшів, 1965, 1967, 1969), “Володимир Гнатюк — дослідник фольклору Закарпаття” (Париж; Мюнхен, 1975), “Володимир Гнатюк. Бібліографія друкованих

Микола Мушинка

праць” (Едмонтон, 1967), “Володимир Гнатюк” (Париж; Нью-Йорк; Сідней; Торонто, 1967), “Фольклор руснацох Войводини” (Нови Сад, 1966), “Бібліографія праць Володимира Гнатюка про Закарпаття” (Ужгород, 1991), “Фольклорист Володимир Гнатюк і його місце в українській науці та культурі” (Київ, 1992), “Академік Станіслав Дністрянський. 1870–1935” (Київ, 1992), “Володимир Січинський і русини-українці Східної Словаччини” (Пряшів, 1995), “Стоїть липка в полі.

Збірник лемківських народних пісень Никифора Лещишака із спадщини Івана Франка” (Пряшів, 1996) та ін. Навіть тоді, коли б обмежитись названими дослідженнями, їхній автор посів би одне з найпомітніших місць, якщо вести мову про досягнення сучасного українознавства у широкому трактуванні цього слова. Адже перу Миколи Мушинки належать понад триста наукових публікацій з питань історії, літературознавства, народознавства, краєзнавства, фольклористики, мистецтва, у тім числі капітальні монографії про життя й творчість В. Гнатюка, В. Січинського, Н. Лещишака, С. Дністрянського, С. Ключурака, нариси про багатьох інших визначних діячів української культури. У цьому колі маємо чимало представників різних народів, низку промовистих імен: Г. Панькевич, Ф. Главачек, Ф. Тіхий, Ф. Заплетал, О. Новаківський, Д. Вислоцький, С. Рудницький, Ю. Колинчак, П. Гойдич, В. Латта, К. Заклинський, О. Колесса, А. Кримський, Ю. Шерегі, М. Кочиш, С. Людкевич, Ф. Колесса, І. Ольбрахт, О. Кошиць, Й. Надь, М. Неврлий, Іван та Орест Зілинські та ін. Зрозуміло: про кого пише Микола Мушинка, той, як правило, неодмінно — так чи інакше — пов'язаний з українською. Тому й не дивно, що в його науковому доробку так багато персоналій. До

слова, тільки англomовна “Енциклопедія України” містить понад 60 статей; окремі з газет опубліковані під псевдонімом “Микола Гнатюківський”. Згадка про псевдоніми завжди викликає з-під його “гетьманових” вусів гірку усмішку, сутність якої доброзичливий вусань “дешифрує” з допомогою числівників: 5 років — сільським пастухом, 15 — працював кочегаром, стільки часу можновладці не дозволяли йому займатися пошуковою роботою у храмі науки і він це з успіхом долав просто неба. За що карали? Простер широкі, по-селянськи натружені долони, а лагідним поглядом, ніби комусь у далечині, волів би вказати: за любов до України, гідність якої боронили у 60–70-х роках такі її мужні захисники, як А. Горська, В. Стус, І. Світличний, П. Григоренко, М. Руденко, І. Калинець, В. Марченко, І. Дзюба, Ю. Бадзьо, Є. Сверстюк, Й. Тереля... Однак і в тих несприятливих умовах він сягнув верхівки наукового плаю: 1967 року став кандидатом наук Карлового університету в Празі, а 1992 року — здобув вчений ступінь доктора філологічних наук в Київському інституті мистецтвознавства, фольклористики та етнології Академії наук України, його диплом, власне, починає новий відлік, бо ж протокол вищої атестаційної комісії України з відповідним рішенням фіксується першим номером, в якому мимоволі хочеться вбачати не метафоричний, а щасливий знак. Він додасть йому снаги, аби “надолужити те, що не власною виною прогаяв”, коли кривда душила його мрії, ба навіть прізвище не проступало крізь мізерне сито цензурних заборон. Саме тому побачила світ його 300-сторінкова праця “Книжковий знак шістдесятників” під надуманим “Микола Вірук з України”, яку видав 1972 року нині покійний Митрополит УАПЦ Мстислав. Злісні кривдники так і не второпали, що “Вірук” — зворотне читання назви рідного села автора книжки, себто — Курів. А з її сторінок “заговорили” мовою совісті українські патріоти і, зокрема, нині лауреат Шевченківської премії 1995 року, а тоді відомий у дисидентських колах художник Опанас Заливаха, Іван Дзюба, Надія Світлична, Іван Драч, Микола Вінграновський, Андрій Малишко, Дмитро Павличко та ін.

Безумовно, сміливою була ідея поширення з допомогою книжкового знаку як імен, так і відповідних моделей життя, графічно відтворених в екслібрисах дисидентів-шістдесятників, які зримо збагатили образотворче мистецтво України. До того ж, книжка Миколи Мушинки (Вірука) була опублікована у Бавнд Бруку (США). У цьому зв'язку напрошується побажання: найшвидше видати б окремим томом винятково змістовні листи нині покійного Патріарха УАПЦ Мстислава, що зберігаються в особистому архіві Миколи Мушинки. Чимало людей віднайшли б у листах-роздумах відповіді на питання про українську духовність, осмислену — аргументовано і недвозначно — у площині багатостраждальної історії України. Микола Мушинка добре розуміє цінну першоджерел тієї упослідженої історії. Либонь тому так прискіпливо збирає фольклорні скарби й видає їх, аби прилучити до них нові покоління русинів-українців (“З українського фольклору Східної Словаччини”. — Пряшів, 1963; “З глибини віків. Антологія усної народної творчості українців Східної Словаччини”. — Пряшів, 1967; “Срібна роса. З репертуару народної співачки Анці Ябур”. — Пряшів, 1970; “Фольклор Руснацох Войводини”. — Нови Сад, 1968; “Заповіт предків”. — Пряшів, 1994).

Читацький загал отримав і документальну повість “Лицар волі” (Ужгород, 1995) — зворушливу розповідь про життя та діяльність Степана Клочурака (1895–1980), засновника й президента Гуцульської Республіки в Ясіні (1919). Це, без сумніву, помітна подія у світовій книжковій україністиці, їй передувало цінне видання “Збірника пам'яті Івана Зілинського (1879–1952)”, що дійшло до читача завдяки Юрію Шевельову, Олексі Горбачу та Миколі Мушинці (Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто; Л., 1994). В аналогічному ключі закроена цікава книжка “Із твердого коріння”, що містить цінні спогади Петра Мушинки про незабутню Пряшівщину та Канаду (Пряшів, 1996); її видали Микола та Олесь Мушинки.

З наукового доробку М. Мушинки останнього періоду не можна не згадати його розвідку про Юліана Целевича, що вийшла як вступ до цієї майже невідомої праці Целевича “Дещо за поселення Угорської України руси-

нами і за унію церкви православної угорських русинів з Римом" (Пряшів, 1996) та піонерську монографію "Музей визвольної боротьби України та доля його фондів" (Мельбурн, Австралія, нове видання 2004 р.), якою М. Мушинка відкрив майже невідому сторінку історії української еміграції. Не можна не згадати і його дуже цінну працю "Голоси предків: звукові записи фольклору Закарпаття із архіву Івана Панькевича (1929, 1935)", яка видана 2002 р. у Пряшеві.

Що впадає в око після прочитання праць вченого? Це — осягнення сутності предмета. Про що б не писав Микола Мушинка, всюди він як автор тяжіє до факту, до першоджерела, звідси — його документалістика, визначальна домінанта всього творчого доробку науковця. Він тяжіє до правди і не обходить її. І з таким розумінням крокує вулицею, що, ніби крилом батькової кресані, гнеться до майдану, де височіє пам'ятник Олександрю Духновичу, дивовижно вдалий бронзовий образ Будителя. Зупиниться на якусь хвилю, розмірковуючи, чи настав уже світ людей, яких нема потреби "будити..." Адаже свободу несе кожний із собою.

Якихось особливих нагород Микола Мушинка не має, натомість — є радість від щоденного труда у його (заваленій "копицями"

книжок, журналів, рукописних матеріалів) робітні. Таке враження, що бавиться з окулярами (впали б, але прив'язані), а по хвилині на весь голос: "Знаєте, що хотів зробити, те, дякувати Богу і Долі, зробив... Я маю прекрасну дружину, маю трьох синів, усі три вже одружені, маю п'ятьох онуків... Що ще людині треба для щастя?" Зрозуміло, можна б без застереження погоджуватись з кінцевою думкою, що містить процитована рефлексія, однак, ніде правди діти, не все ще виконане з того, що вже закрое, заплановане, окреслене ближчими задумами. Але віриться: з допомогою дружини Магдалини Шуркалі, вчительки Пряшівської школи ім. Т. Шевченка і передусім — порадиці, Микола Мушинка порадує шанувальників фольклору та літератури в Україні, Словаччині, Німеччині, Польщі, Югославії, Канаді ще багатьма публікаціями.

Постійне місце проживання Миколи Мушинки — Пряшів. Проте, кровно пов'язаний з Україною, її історією, культурою, мовою, він завжди в дорозі до улюбленого краю. Друзі в Ужгороді, Тернополі, Львові, Вінниці, Черкасах, Чернігові, Києві завжди раді його приїзду, бо знають: гість будить до праці.

Побажаймо невтомному трудівникові на ниві української культури многая і благая літа!